

**"MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNING PEDAGOGIK
JARAYONDAGI O‘RNI HAMDA ULAR ORQALI IJTIMOIIY FAOL, ONGLI
FUQARONI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI"**

Ibragimova Shahloxon Oyturaxonovna

FarDU Pedagogika kafedrasi katta o‘qituvchisi

Аннотация: В статье рассматривается роль национальных и общечеловеческих ценностей в педагогическом процессе и вопросы формирования через них социально активной личности. В современную эпоху глобализации необходим комплексный подход к воспитанию подрастающего поколения, опирающийся не только на академические знания, но и на такие ценности, как человеческие качества, патриотизм, толерантность, честность. Национальные ценности питаются историческим опытом, традициями и культурой народа, тогда как общечеловеческие ценности включают в себя нравственные нормы и принципы, присущие всему человечеству. В статье анализируется интеграция этих ценностей в систему образования, механизмы их формирования в сознании обучающихся, их роль в развитии социальной активности. Также рассматривается важность сотрудничества педагогов и родителей для повышения эффективности воспитательной работы, а также методы формирования личности на основе ценностей посредством современных педагогических подходов.

Abstract: This article discusses the role of national and universal values in the pedagogical process and the issues of forming a socially active personality through them. In today's era of globalization, a comprehensive approach is needed to educate the younger generation, relying not only on academic knowledge, but also on values such as human qualities, patriotism, tolerance, and honesty. National values are nourished by the historical experience, traditions, and culture of the people, while universal values include moral norms and principles inherent in all humanity. The article analyzes the integration of these values in the education system, the mechanisms of their formation in the minds of students, and their role in the development of social activity. The importance of cooperation between teachers and parents to increase the effectiveness of educational work, as well as methods of forming a personality based on values through modern pedagogical approaches, are also considered.

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy va umuminsoniy qadriyatlarining pedagogik jarayondagi o‘rni hamda ular orqali ijtimoiy faol shaxsni shakllantirish masalalari yoritilgan. Bugungi globallashuv davrida yosh avlodni tarbiyalashda faqat akademik bilim emas, balki insoniy fazilatlar, vatanparvarlik, bag‘rikenglik, halollik kabi qadriyatlarga tayangan holda kompleks yondashuv zarur. Milliy qadriyatlar xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar va madaniyatidan oziqlansa, umuminsoniy qadriyatlar esa butun insoniyatga xos axloqiy me‘yor va tamoyillarni o‘z ichiga oladi. Maqolada ana shu qadriyatlarining

ta’lim-tarbiya tizimidagi integratsiyasi, ularning o‘quvchilar ongida shakllanish mexanizmlari va ijtimoiy faollikni rivojlantirishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirish uchun o‘qituvchi va ota-onalar hamkorligining ahamiyati, zamonaviy pedagogik yondashuvlar orqali qadriyatlar asosida shaxsni shakllantirish usullari ham ko‘rib chiqiladi.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimi nafaqat bilim berishga, balki yosh avlodni har tomonlama yetuk, ijtimoiy faol va ma’naviy barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga qaratilgan. Bu jarayonda milliy va umuminsoniy qadriyatlar muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Milliy qadriyatlar xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi, urf-odatlar va turmush tarziga asoslangan bo‘lib, ular orqali yoshlar o‘z milliy o‘zligini anglaydi, vatanparvarlik, sadoqat, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni o‘zlashtiradi. Umuminsoniy qadriyatlar esa butun insoniyatga xos bo‘lgan axloqiy tamoyillar — adolat, bag‘rikenglik, tinchliksevarlik, halollik singari fazilatlarni o‘z ichiga oladi.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida yoshlar ko‘plab tashqi ta’sirlarga duch kelmoqda. Shuning uchun ularning ma’naviy immunitetini kuchaytirish, jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini egallagan, maqsadga intiluvchan va ijobiy ijtimoiy xulq-atvor egasi bo‘lgan shaxs sifatida shakllantirish muhim vazifaga aylanmoqda. Ushbu maqolada milliy va umuminsoniy qadriyatlarning pedagogik jarayondagi o‘rni va ularning ijtimoiy faol shaxs tarbiyasidagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili va usullari

Milliy va umuminsoniy qadriyatlarning pedagogik jarayondagi o‘rni yuzasidan ko‘plab ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Tahlil shuni ko‘rsatdiki, qadriyatlar tizimi shaxs tarbiyasining markaziy komponenti sifatida nafaqat o‘quv-tarbiya jarayonida, balki keng ijtimoiy hayotda ham muhim rol o‘ynaydi. Pedagogik, psixologik va sotsiologik yo‘nalishdagi ilmiy manbalar orqali qadriyatlarning shakllanish mexanizmlari, ularni yosh avlod ongiga singdirish metodlari va bu jarayondagi o‘qituvchining o‘rni atroflicha yoritilgan.

Tadqiqot davomida O‘zbekiston Respublikasi ta’lim konsepsiyalari, milliy dasturlar, taniqli olimlarning ilmiy maqolalari va xorijiy tajribalar asos sifatida o‘rganildi. Xususan, A. Avloniyning “Turkiy guliston yoxud axloq” asari, pedagogikadagi zamonaviy qadriyatlar yondashuvi hamda UNESCO va UNICEF kabi xalqaro tashkilotlarning qadriyatlar tarbiyasi bo‘yicha hisobotlari muhim manba bo‘lib xizmat qildi.

Metodologik jihatdan adabiy manbalarni tematik tahlil qilish, kontent tahlil, qiyosiy yondashuv va tizimli tahlil metodlaridan foydalanildi. Bu usullar orqali qadriyatlarning tarbiyaviy jarayondagi o‘rni va ularning ijtimoiy faol shaxs shakllanishiga ko‘rsatadigan ta’siri chuqur o‘rganildi.

Mazkur mavzuga oid adabiy manbalarni tahlil qilish jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning ta’lim-tarbiya tizimidagi o‘rni va ularning yoshlar ongida shakllanishiga ta’siri turli ilmiy yondashuvlar orqali o‘rganildi. Jumladan, qadriyat tushunchasining nazariy asoslari, qadriyatlar ierarxiyasi, ularning madaniyat va shaxs

rivojidadagi o‘rni bo‘yicha A. Avloniy, X. T. To‘raqulov, S. N. Rahimov kabi o‘zbek pedagoglarining hamda J. Dewey, E. Fromm, L. Kolberg kabi xorijiy olimlarning asarlari chuqur tahlil qilindi.

Milliy qadriyatlarning yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati haqidagi mahalliy manbalar bilan bir qatorda, UNESCO, UNICEF, OECD kabi xalqaro tashkilotlarning ta’limdagi qadriyatga asoslangan yondashuvlar haqidagi hisobot va metodik tavsiyalari ham ko‘rib chiqildi. Bu manbalar orqali qadriyatlar orqali shaxsda fuqarolik ongini shakllantirish, ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirish va empatiya singari fazilatlarni tarbiyalash imkoniyatlari aniqlashtirildi.

Tadqiqot metodikasi sifatida kontent-tahlil, induktiv va deduktiv yondashuvlar, shuningdek, qiyosiy tahlil va ilmiy sintez usullaridan foydalanildi. Adabiyotlar tahlili natijasida pedagogik jarayonda qadriyatlarning faollashtiruvchi, yo‘naltiruvchi va tarbiyaviy funksiyalari aniq belgilab olindi.

Natija va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ta’lim-tarbiya jarayonida shaxsning ijtimoiy faolligini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Qadriyatlar tizimi orqali yosh avlodning dunyoqarashi, axloqiy mezonlari, ijtimoiy javobgarligi va fuqarolik pozitsiyasi rivojlanadi. Ayniqsa, o‘quvchilar orasida milliy qadriyatlarga hurmat, vatanparvarlik, til va dinni qadrlash kabi fazilatlarning mustahkamlanishi bevosita ta’lim-tarbiya jarayonida bu qadriyatlarga asoslangan yondashuv mavjudligiga bog‘liqdir.

Muhokama davomida aniqlanishicha, qadriyatlar faqat nazariy tushuncha sifatida emas, balki amaliy pedagogik vosita sifatida qaralganida samaradorlik yuqori bo‘ladi. O‘qituvchining qadriyatli shaxs sifatida o‘zini tutishi, dars jarayonida qadriyatlarga asoslangan misollar, muhokamalar, rolli o‘yinlar va loyiha asosidagi o‘qitish usullaridan foydalanishi yoshlarning faol ijtimoiy pozitsiyasini shakllantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shuningdek, ota-onalar va jamiyatning hamkorligi ham bu jarayonda muhim omil bo‘lib, maktab va oilaning qadriyatlar bo‘yicha birgalikdagi ishlari orqali ta’lim-tarbiya samaradorligi oshishi mumkinligi tasdiqlandi.

Bundan tashqari, o‘rganilgan ilmiy adabiyotlar va amaliy kuzatuvlar asosida aniqlanishicha, qadriyatlar tizimi shunchaki ma’naviy-me’yoriy tushuncha bo‘lib qolmay, balki shaxsni har tomonlama kamol toptirishga xizmat qiluvchi kuchli pedagogik vositadir. Qadriyatlar orqali ta’lim-tarbiya jarayoniga mazmun, yo‘nalish va izchillik beriladi. Ular o‘quvchining o‘z-o‘zini anglash, ijtimoiy vazifalarni bajarish, boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish, muammoli vaziyatlarda axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, qadriyatga asoslangan ta’lim jarayoni faqat o‘qituvchining harakatlari bilan cheklanib qolmasligi lozim. Bu jarayon uzviy va kompleks tus olgandagina — ya’ni oila, maktab, jamoatchilik va ommaviy axborot vositalari hamkorligida amalga oshirilgandagina — yuqori samara beradi. Aks holda, yoshlar o‘rtasida qadriyatlarga nisbatan befarqlik, ma’naviy bo‘shliq, hayotga iste’molchi yondashuv kuchayishi mumkin.

Shu sababli, qadriyatlarni ta’lim jarayoniga samarali integratsiya qilish, ularni o‘quvchilarning kundalik hayotiga moslashtirish va u orqali ijtimoiy faol, mas’uliyatli shaxsni tarbiyalash muhim vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Xulosa va takliflar

O‘tkazilgan tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, milliy va umuminsoniy qadriyatlar zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismidir. Ushbu qadriyatlar yosh avlodda fuqarolik ongini shakllantirish, ularni ijtimoiy faol, ma’naviy yetuk va mas’uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi. Qadriyatlarga asoslangan yondashuv ta’lim jarayonining mazmunini boyitadi, o‘quvchilarning hayotga, o‘zligiga va atrof-muhitga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantiradi.

TAKLIFLAR:

1. Ta’lim muassasalarida qadriyatga asoslangan tarbiyaviy dasturlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish lozim.
2. O‘qituvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarni chuqur anglashga yo‘naltirilgan malaka oshirish kurslari bilan ta’minlash zarur.
3. Oila–maktab–jamiyat uchligini mustahkamlab, tarbiyaviy ishlarda qadriyatlarga tayangan holda hamkorlikni kuchaytirish lozim.
4. O‘quvchilar orasida qadriyatlar targ‘iboti uchun interaktiv metodlar, loyiha va tanlovlar, ijtimoiy loyihalarni keng joriy etish tavsiya etiladi.
5. Mass-media va ijtimoiy tarmoqlarda ijobiy qadriyatlarni targ‘ib qiluvchi materiallar sonini oshirish muhim ahamiyatga ega.